

10. Iztikas līdzekļu avoti un nodarbošanās

Ināra Kantāne

Zinātniskie pētījumi liecina, ka nodarbinātība ir viens no faktoriem, kas būtiski ietekmē demogrāfisko situāciju valstī. Nodarbinātība būtiski iespaido lēmumu par bērnu radīšanu (Barbieri et al., 2015), bērnu skaitu, bērnu atlikšanu uz vēlāku laiku (Ciganda, 2015). Latvijā veiktie pētījumi liecina, ka nodarbinātība ir viens no svarīgākajiem faktoriem, kas ietekmē tautas ataudzi un migrāciju. Darbā “Tautas ataudzi ietekmējošo faktoru izpēte” tika konstatēts, ka nodarbinātība ir viens no būtiskākajiem faktoriem, kas tiek izvērtēts, plānojot bērnu, jo nodarbinātība nodrošina finansiālu stabilitāti. Pētījumā norādīts, ka nodarbinātības nozīme palielinās, plānojot katru nākamo bērnu. Tāpat minētajā pētījumā pierādīts, ka darba trūkums un finanšu līdzekļu nepietiekamība ir galvenie emigrācijas iemesli. Savukārt pētījumā “Diskriminācijas aizlieguma ievērošana darba tiesiskajās attiecībās pret jaunajām māmiņām” atzīmēts, ka bailes saglabāt darbu vai atrast jaunu darbu ir viens no iemesliem, kas attur no vēl viena bērna radīšanas. Arī pētījumā “Demogrāfija un ģimenes stāvoklis Latvijā” secināts, ka ekonomiskās grūtības un nestabilitāte ir galvenie faktori, kas traucē radīt un izaudzināt pilnvērtīgus sabiedrības locekļus.

Tautas skaitīšanu rezultāti liecina, ka lielākajai daļai Latvijas iedzīvotāju galvenais iztikas līdzekļu avots kopš Latvijas neatkarības atjaunošanas ir ienākumi no algota darba. Tā tas bija arī padomju laikā. Saskaņā ar 2000. gada tautas skaitīšanas datiem Latvijas iedzīvotājiem bija trīs galvenie iztikas līdzekļu avoti: ekonomiskās aktivitātes (darba samaksa, ienākumi no uzņēmējdarbības, honorāri, ieņēmumi no preču, t. sk. lauksaimniecības produkcijas, pārdošanas, natūrmaksa u. c. ienākumi, kuri gūti no ekonomiskās darbības), citu personu vai iestāžu apgādība un pensija. Ekonomiskās aktivitātes kā galveno iztikas avotu bija norādījuši 34,7% iedzīvotāju, citu personu vai iestāžu apgādību – 30,4%, pensiju – 24,6%, pabalstu un cita veida finansiālo palīdzību – 5,4%, ienākumu no īpašuma un ieguldījumiem – 0,1%, aizņēmumus, ietaupījumu samazināšanos – 0,2%, citus iztikas līdzekļus – 4,7% iedzīvotāju.

2011. gada tautas skaitīšanas rezultāti nesniedz informāciju par iedzīvotāju iztikas līdzekļu avotiem, tomēr iegūtie dati parāda, ka algotā darbā bija nodarbināti 46,9% iedzīvotāju vecumā 15 gadi un vecāki. Tas ļauj secināt, ka

darba samaksa lielākai to daļai bija galvenais iztikas līdzekļu avots. Pensija kā galvenais iztikas līdzekļu avots bija aptuveni 26,8% iedzīvotāju, un dati liecina, ka 26,8% iedzīvotāju bija nestrādājoši pensionāri.

Finanšu un ekonomikas krīzes laikā samazinājās tādu iedzīvotāju īpatsvars, kuru ienākumu avots bija darba samaksa. Zemāko līmeni tas sasniedza 2010. gadā, kad tikai 45,9% Latvijas iedzīvotāju ienākumu avots bija darba samaksa. Ar 2011. gadu pakāpeniski sāka pieaugt darba samaksas īpatsvars iedzīvotāju ienākumu avotu struktūrā, pieauga arī tādu ienākumu īpatsvars, kuri gūti no privātprakses, uzņēmējdarbības un arī no zemnieku saimniecībās ražotiem produktiem. Tomēr 2016. gadā ne darba samaksas īpatsvars, ne to ienākumu īpatsvars, kuri gūti no zemnieku saimniecībās ražotiem produktiem, vēl nesasniedza pirmskrīzes līmeni. Savukārt tādu ienākumu īpatsvars, kas gūti no privātprakses, uzņēmējdarbības, 2016. gadā pārsniedza pirmskrīzes līmeni par 2,5 procentpunktiem. Pieauga arī pensiju kā ienākuma avota īpatsvars, 2016. gadā pārsniedzot pirmskrīzes līmeni par 1,7 procentpunktiem, to lielā mērā ietekmēja pensijas vecuma (62 gadi un vairāk) iedzīvotāju īpatsvara pieaugums no 21,1% 2007. gadā līdz 22,2% 2016. gadā. Savukārt samazinājās iedzīvotāju īpatsvars, kuru ienākumu avots ir pašvaldības sociālās palīdzības pabalsts un garantētā minimālā ienākuma (GMI) pabalsts. Iedzīvotāju ienākumu veidi no 2007. līdz 2016. gadam uzrādīti 10.1. tabulā.

Darba samaksas īpatsvars iedzīvotāju ienākumu struktūrā, sākot ar 2011. gadu, pakāpeniski pieauga, izņemot 2016. gadu, kad darba samaksas īpatsvars, salīdzinot ar 2015. gadu, samazinājās par 0,2 procentpunktiem un bija 53,3%. Savukārt iedzīvotāju īpatsvars, kuru ienākumu avots ir privātprakse, uzņēmējdarbība, turpināja pakāpeniski pieaugt un 2016. gadā veidoja 5,5%. 2016. gadā, salīdzinot ar 2015. gadu, nedaudz bija pieaudzis tādu ienākumu īpatsvars, kas gūti no zemnieku saimniecībās ražotiem produktiem, veidojot 3,1% (2015. gadā 2,3%). Pensiju īpatsvars ienākumu struktūrā, sākot ar 2013. gadu, ir gandrīz nemainīgs – 24,4%. Salīdzinot ar 2010. gadu, par 7,4 procentpunktiem 2016. gadā bija samazinājies no radiem, draugiem vai ģimenes locekļiem gūto ienākumu īpatsvars (no 34,8% 2010. gadā līdz 27,4% 2016. gadā), kā arī bija samazinājies vairāku pabalstu īpatsvars – pašvaldības sociālās palīdzības pabalsts par 0,5 procentpunktiem (2016. gadā 1,1%), garantētā minimālā ienākuma (GMI) pabalsts par 0,5 procentpunktiem (2016. gadā 0,5%).

CSP dati par māsaimniecību rīcībā esošiem ienākumiem uz vienu māsaimniecības locekli ļauj precīzāk raksturot ģimeņu iztikas līdzekļu avotu struktūru. Lielāko ienākumu daļu uz vienu māsaimniecības locekli veido ienākumi no algota darba, tad seko sociālie transferti (valsts, pašvaldības piešķirtās pensijas un pabalsti, izmaksātie uzturlīdzekļi bērniem, stipendijas, sociālās apdrošināšanas pabalsti un kompensācijas, tai skaitā arī citu valstu), ienākumi no pašnodarbinātības vai uzņēmējdarbības, privātie transferti un ienākumi no īpašuma. Sākot ar 2011. gadu, māsaimniecību rīcībā esošo ienākumu struktūrā

10.1. tabula. Latvijas iedzīvotāju ienākumu veidi 15–74 gadu vecumā 2007.–2016. gadā, %

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Darba samaksa	56,5	56,8	49,7	45,9	47,9	49,9	52,0	52,9	53,5	53,3
ienākumi no privātprakses, uzņēmējdarbības	3	3	3	3,4	3,4	3,9	4,2	4,4	4,9	5,5
ienākumi no zemnieku saimniecībās ražotiem produktiem	4,4	3,3	2,8	2,9	2,7	2,4	1,9	2,3	2,3	3,1
Pensija (vecuma, invalidi- tātes, izdienas, apgādnieka zaudējuma)	22,7	22,1	22,1	23,3	23,8	24,1	24,4	24,4	24,2	24,4
Valsts sociālās apdrošinā- šanas aģentūras izmaksā- tais pabalsts (bezdarbnieku, maternitātes, slimības, apbedīšanas)	14,3	14,8	14,7	13,5	11,5	10,6	10,6	10,8	12,5	12,8
Samaksa par algotajiem pagaidu sabiedriskajiem darbiem	...	...	...	1,2	1	0,4	0,4	0,2	0,1	0,1
Stipendija	2,1	1,9	2,3	2,7	2,4	2,1	1,8	1,9	1,6	1,6
Pašvaldības sociālās palī- dzības pabalsts	1,1	0,7	0,8	1,6	2,0	2,1	1,2	1,1	1,0	1,1
Garantētā minimālā ienāku- ma (GMI) pabalsts	...	...	...	1	1,5	1,6	0,9	0,8	0,6	0,5
Uzturlīdzekļi	1,7	1,4	1,6	1,7	1,8	1,5	1,8	1,7	1,6	2,0
Atbalsts (naudā vai citā veidā) no radiem, draugiem vai ģimenes locekļiem	28,4	28,5	32,5	34,8	33,5	32,1	29,8	29,5	26,8	27,4
Ietaupījumi, uzkrājumi	3,8	3,3	3,6	3,7	3,3	4,6	4,5	4,6	4,2	5,2
Citi iztikas avoti	3,8	4,0	3,0	2,5	2,9	3,1	2,6	2,0	2,0	1,4

Piezīme: vienam cilvēkam var būt vairāki iztikas avoti. Daudzpunkte nozīmē, ka trūkst datu vai arī tie ir apšaubāmi.

Avots: CSP dati (2017) [http://data.csb.gov.lv/pxweb/lv/Sociala/Sociala__ikgad__nodarb/?tablelist=true&rxid=cdbc978c-22b0-416a-aacc-aa650d3e2ce0 (10.04.2017.)].

pakāpeniski pieaug tādu ienākumu īpatsvars, kuri gūti no algota darba, no pašnodarbinātības vai uzņēmējdarbības un arī no īpašuma (noguldījumu un depozītu procenti, dividendes un ienākumi no zemes, mājokļa vai cita nekustamā īpašuma izīrēšanas). Savukārt samazinās to māsaimniecību ienākumu īpatsvars, kas gūti no sociāliem transfertiem un privātiem transfertiem. Māsaimniecību rīcībā esošo ienākumu struktūra vidēji uz vienu māsaimniecības locekli no 2007. līdz 2015. gadam uzrādīta 10.2. tabulā.

10.2. tabula. Mājsaimniecību rīcībā esošo ienākumu struktūra 2007.–2015. gadā (vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli mēnesī, %)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Ienākumi no algota darba	77,3	75,5	67,7	63,7	65,8	67,5	68,8	70,2	70,4
Ienākumi no pašnodarbinātības, uzņēmējdarbības	3,9	3,3	2,6	3,3	4,5	4,1	3,9	4,1	3,7
Ienākumi no īpašuma	1	1,1	0,7	0,3	0,7	0,8	0,9	0,9	1,1
Saņemtie transferti:	19	21,5	30,1	34,2	30,4	29	27,5	25,8	25,6
sociālie transferti	17,7	20	28,6	32,4	28,9	27,4	26,2	24,8	24,3
privātie transferti	1,3	1,4	1,5	1,8	1,5	1,5	1,2	1,0	1,3
Citi ienākumi	0,1	0	0	0	0	0	0	0	0

Piezīme: tabulā nav ietverti dati par ienākumus samazinošiem izdevumiem (materiālā palīdzība citām mājsaimniecībām, nomaksātais nekustamā īpašuma un zemes nodoklis).

Avots: CSP dati (2017) [http://data.csb.gov.lv/pxweb/lv/Sociala/Sociala_-_ikgad_-_ienemumi/?tablelist=true&rxid=cdbc978c-22b0-416a-aacc-aa650d3e2ce0 (10.08.2017)].

2015. gadā algota darba ienākumu īpatsvars mājsaimniecību ienākumu struktūrā uz vienu mājsaimniecības locekli Latvijā vidēji mēnesī veidoja 70,4%. Vismazākais algota darba ienākumu īpatsvars mājsaimniecību ienākumu struktūrā bija pēc finanšu un ekonomikas krīzes 2010. gadā – 63,7%. Otrs lielākais mājsaimniecību ienākumu veids ir sociālie transferti. Pēckrīzes periodā sociālo transfertu īpatsvars mājsaimniecību ienākumu struktūrā uz vienu mājsaimniecības locekli pakāpeniski samazinājās. 2015. gadā, salīdzinot ar 2010. gadu, sociālo transfertu īpatsvars bija samazinājies par 8,1 procentpunktiem, veidojot 24,3% no kopējiem mājsaimniecību rīcībā esošiem ienākumiem. Ienākumi no pašnodarbinātības, uzņēmējdarbības 2015. gadā veidoja tikai 3,7% mājsaimniecību ienākumu struktūrā. Vislielākie mājsaimniecību rīcībā esošie ienākumi no pašnodarbinātības vai uzņēmējdarbības uz vienu mājsaimniecības locekli pēckrīzes periodā bija 2011. gadā – 4,5%. Tos būtiski ietekmēja valsts atbalsta pasākumi uzņēmējdarbības veicināšanai (2010. gada 1. maijā stājās spēkā grozījumi Komerclikumā, kuri paredzēja, ka fiziskas personas var dibināt SIA ar 1 latu lielu pamatkapitālu un arī vienkāršāku mazkapitāla SIA dibināšanas procedūru, un 2010. gada 1. septembrī spēkā stājās Mikrouzņēmumu nodokļa likums, lai veicinātu jaunu uzņēmumu veidošanos, samazinātu komercdarbības izmaksas, mazinātu birokrātisko slogu). Tomēr tādu mājsaimniecību ienākumu īpatsvaram, kuri gūti no pašnodarbinātības, uzņēmējdarbības, ir tendence samazināties, un viens no iemesliem ir grozījumi Mikrouzņēmumu nodokļa likumā, kuri paredz pakāpeniski palielināt mikrouzņēmuma nodokli. 2015. gadā, salīdzinot ar 2010. gadu, mājsaimniecību ienākumu struktūrā nedaudz (par 0,5 procentpunktiem) samazinājies privāto transfertu īpatsvars. 2015. gadā privāto

transfertu daļa veidoja vidēji mēnesī tikai 1,3% no mājsaimniecību kopīgiem ienākumiem. Pēckrīzes periodā mājsaimniecību ienākumu struktūrā nedaudz pieaudzis tādu ienākumu īpatsvars, kas gūti no īpašuma: 2015. gadā, salīdzinot ar 2010. gadu, – par 0,8 procentpunktiem, veidojot 1,3% no mājsaimniecību rīcībā esošiem ienākumiem.

Mājsaimniecību rīcībā esošo ienākumu lielums un ienākumu struktūra vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli atšķiras Latvijas pilsētās un laukos, un arī reģionos. Pilsētu iedzīvotājiem, salīdzinot ar lauku iedzīvotājiem, mājsaimniecību rīcībā esošo ienākumu summa vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli ir lielāka nekā lauku iedzīvotājiem (2015. gadā pilsētās dzīvojošiem vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli ienākumu summa bija aptuveni par 99 eiro lielāka nekā laukos dzīvojošiem). Pilsētās iedzīvotājiem ir lielāks ienākumu īpatsvars un arī ienākumu lielums no algota darba, bet nedaudz mazāks no pašnodarbinātības, uzņēmējdarbības. Tā kā ienākumi no algota darba lielākai daļai Latvijas iedzīvotāju ir galvenais iztikas līdzekļu avots, tad lauku iedzīvotājiem mājsaimniecību ienākumu struktūrā ir lielāks sociālo transfertu īpatsvars, tomēr kopējo ienākumu no sociāliem transferiem ir mazāk. Tā, piemēram, 2015. gadā mājsaimniecību rīcībā esošo ienākumu īpatsvars vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli bija: no algota darba pilsētās – 71,4%, laukos – 67,9%; no pašnodarbinātības, uzņēmējdarbības pilsētās – 3,3%, laukos – 4,9%; no sociāliem transferiem pilsētās – 23,4%, laukos – 26,7%. 2015. gadā algota darba ienākumu summa vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli pilsētās bija aptuveni 320 eiro, laukos – 237 eiro, ienākumi no pašnodarbinātības, uzņēmējdarbības pilsētās bija aptuveni 15 eiro, laukos – 17 eiro, ienākumi no sociāliem transferiem pilsētās – 105 eiro, laukos – 93 eiro (CSP dati).

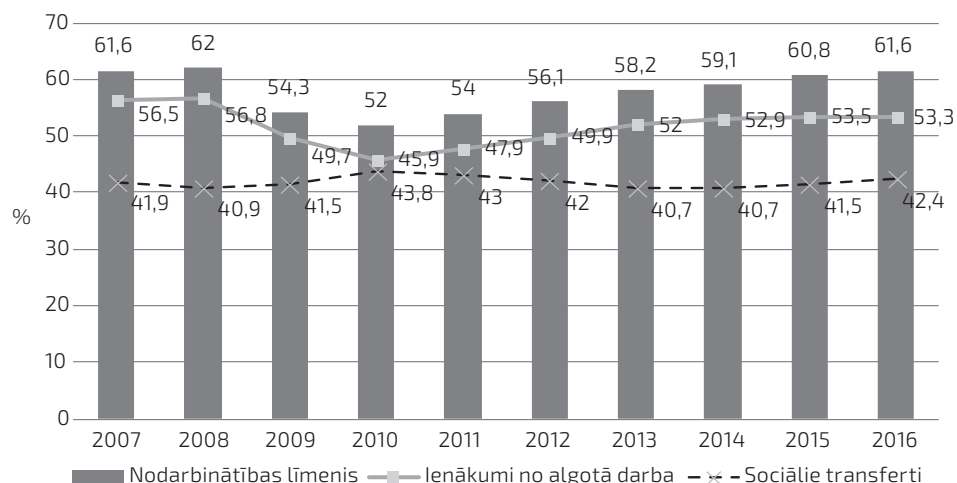
Salīdzinot mājsaimniecību ienākumu struktūru un ienākumu lielumu pa Latvijas reģioniem, jāatzīmē, ka kopš 2011. gada vismazākais ienākumu no algota darba īpatsvars mājsaimniecību ienākumu struktūrā un arī vismazākā ienākumu summa bijusi Latgales statistiskajā reģionā, otra zemākā – Vidzemes statistiskajā reģionā (izņemot 2013. gadu). Savukārt vislielākais ienākumu no algota darba īpatsvars un vislielākā ienākumu summa bijusi Rīgas un Pierīgas statistiskajā reģionā. Tā, piemēram, 2015. gadā algota darba ienākumu īpatsvars mājsaimniecību ienākumu struktūrā vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli mēnesī Rīgas statistiskajā reģionā veidoja 72,4%, Pierīgas – 73,9%, Zemgales – 70,7%, Kurzemes – 71,1%, Vidzemes – 65% un Latgales statistiskajā reģionā – 58,8%. Algota darba ienākumu summa mājsaimniecību ienākumu struktūrā vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli 2015. gadā Rīgas statistiskajā reģionā bija aptuveni 368 eiro, Pierīgas – aptuveni 330 eiro, Zemgales – aptuveni 260 eiro, Kurzemes – aptuveni 276 eiro, Vidzemes – aptuveni 223 eiro, Latgales statistiskajā reģionā aptuveni 167 eiro. Vislielākais sociālo transfertu īpatsvars mājsaimniecību ienākumu struktūrā vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli kopš 2010. gada bijis Latgales statistiskajā reģionā 2015. gadā – 36,1%.

Lielākie kopējie ienākumi no sociāliem transfertiem bija Rīgas statistiskajā reģionā (2015. gadā aptuveni 108 eiro vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli mēnesī). Reģionos mājsaimniecību izdevumi atšķiras, tas ir viens no iemesliem, kāpēc atšķiras arī sociālo transfertu summas, piemēram, aprēķināts, ka 2016. gadā dzīvojamā fonda apsaimniekošanas maksa vidēji mēnesī Rīgas statistiskajā reģionā bija 53 eiro centi par 1 m², bet Latgales statistiskajā reģionā – 32 eiro centi. Visos Latvijas reģionos sociālo transfertu īpatsvars mājsaimniecību rīcībā esošo ienākumu struktūrā 2015. gadā vēl arvien bija lielāks nekā pirms krīzes: Rīgas statistiskajā reģionā – 21,3%, Pierīgas – 21,8%, Zemgales – 25,5%, Kurzemes – 25,3%, Vidzemes statistiskajā reģionā – 28,6% (CSP dati).

Iedzīvotāju nodarbinātības līmeņa pieaugums būtiski ietekmē algota darba ienākumu īpatsvara palielināšanos mājsaimniecību rīcībā esošo ienākumu sastāvā, samazinot sociālo transfertu īpatsvaru (10.1. attēls).

Sākot ar 2011. gadu, atkal pakāpeniski pieaug nodarbināto iedzīvotāju īpatsvars un līdz ar to algota darba ienākumu īpatsvars mājsaimniecību ienākumu struktūrā un samazinās sociālo transfertu īpatsvars. 2016. gadā 15–74 gadus vecu nodarbināto iedzīvotāju īpatsvars veidoja 61,6%, par 0,5 procentpunktiem pārsniedzot pirmskrīzes līmeni.

Tomēr vīriešu un sieviešu ekonomiskās aktivitātes līmenis un nodarbinātības līmenis būtiski atšķiras. Abi līmeņi ir atšķirīgi arī pēc iedzīvotāju vecuma un izglītības līmeņa. Vīriešiem šie līmeņi ir augstāki nekā sievietēm. Tomēr pēdējos 20 gados atšķirības pakāpeniski samazinās (CSB dati par periodu

10.1. attēls. 15–74 gadus vecu personu nodarbinātības līmeņa, mājsaimniecību rīcībā esošo algota darba ienākumu un sociālo transfertu īpatsvara izmaiņas 2007.–2016. gadā, %

Avots: autores izveidots, balstoties uz CSP datiem (2017) [<http://www.csb.gov.lv/dati/statistikas-datubazes-28270.html> (10.08.2017.)].

no 1996. līdz 2016. gadam). 2016. gadā vīriešu ekonomiskās aktivitātes līmenis bija par 7,6 procentpunktiem, bet nodarbinātības līmenis par 5,3 procentpunktiem augstāks (2016. gadā vīriešu ekonomiskās aktivitātes līmenis – 72,2%, sieviešu – 64,6%, vīriešu nodarbinātības līmenis – 64,4%, sieviešu – 59,1%).

Zemākais ekonomiskās aktivitātes līmenis un nodarbinātības līmenis ir vecumgrupā no 20 līdz 24 gadiem (2016. gadā ekonomiskās aktivitātes līmenis – 64,9%, nodarbinātības līmenis – 53,8%), otrs zemākais – no 55 līdz 59 gadiem (2016. gadā ekonomiskās aktivitātes līmenis – 79,5%, nodarbinātības līmenis – 70,9%). Zemo ekonomiskās aktivitātes līmeni un nodarbinātības līmeni vecumgrupā no 20 līdz 24 gadiem var skaidrot ar studiju turpināšanu, savukārt vecumgrupā no 55 līdz 59 gadiem – ar atsevišķās profesijās strādājošu personu pensionēšanos (izdienas pensijas). Tomēr jāatzīmē, ka vecumgrupā no 55 līdz 59 gadiem ir visaugstākais bezdarba līmenis (2016. gadā – 10,8%).

Statistikas dati par iedzīvotāju ekonomisko aktivitāti un izglītības līmeni (2002–2016) liecina, ka iedzīvotājiem ar augstāku izglītības līmeni ir augstāks ekonomiskās aktivitātes un nodarbinātības līmenis. Pēc ekonomiskās krīzes (sākot ar 2011. gadu) aptuveni 69% nodarbināto ir augstākā izglītība, ar dizglītību vai profesionālā vidējā izglītība.

Iedzīvotāju nodarbinātība atšķiras arī pilsētās un laukos un Latvijas reģionos. 2016. gadā nodarbinātības līmenis pilsētās bija par 4,6 procentpunktiem lielāks nekā laukos (2016. gadā nodarbinātības līmenis pilsētās bija 63,1%, laukos – 58,5%). Kopš 2010. gada viszemākais nodarbinātības līmenis ir Latgales statistiskajā reģionā, savukārt visaugstākais – Rīgas un Pierīgas statistiskajā reģionā. Pēc krīzes periodā vislētāk nodarbinātības līmenis pieauga Latgales reģionā. 2016. gadā, salīdzinot ar 2010. gadu, Latgales reģionā 15–74 gadus vecu iedzīvotāju nodarbinātības līmenis bija pieaudzis tikai par 4,5%, turpretī Rīgas reģionā – par 11,4%, Pierīgas reģionā – par 12%, Zemgales reģionā – par 9,9%, Vidzemes reģionā – par 8,6%, bet Kurzemes reģionā – par 6,8%. Iedzīvotāju nodarbinātības atšķirības pilsētās un laukos Latvijas reģionos ir viens no svarīgākajiem faktoriem, kas ietekmē to demogrāfisko situāciju un attīstību.

Kopsavilkums

Latvijā un citur pasaulē veiktie pētījumi liecina, ka nodarbinātības stabilitāte ir viens no būtiskākajiem faktoriem, kas tiek izvērtēts, plānojot bērnu. Darba trūkums, finanšu līdzekļu nepietiekamība ir galvenie emigrācijas iemesli. Kopš 2010. gada viszemākais nodarbinātības līmenis ir Latgales statistiskajā reģionā, savukārt visaugstākais – Rīgas un Pierīgas statistiskajā reģionā. Vīriešu ekonomiskās aktivitātes līmenis un nodarbinātības līmenis ir augstāks nekā sieviešu. Zemākais ekonomiskās aktivitātes līmenis un nodarbinātības līmenis ir divās vecumgrupās: no 20 līdz 24 gadiem un no 55 līdz 59 gadiem. Iedzīvotājiem ar augstāku izglītības līmeni ir augstāks nodarbinātības līmenis.

Latvijas iedzīvotāju iztikas līdzekļu avotu struktūrā pēc krīzes pakāpeniski palielinās ienākumu no nodarbinātības īpatsvars un arī pensiju īpatsvars, samazinās pašvaldību sociālās palīdzības pabalsta un garantētā minimālā ienākuma pabalsta īpatsvars. Latvijas iedzīvotāju iztikas līdzekļu avotu struktūru ietekmē iedzīvotāju nodarbinātības līmenis.

Literatūra un avoti

- Barbieri, P., Bozzon, R., Scherer, S., Grotti, R., Lugo, M. (2015) The Rise of a Latin Model? Family and Fertility Consequences of Employment Instability in Italy and Spain. *European Societies*, 17 (4): 423–446.
- Bērziņa, Š., Upmacis, D. (2013) *Diskriminācijas aizlieguma ievērošana darba tiesiskajās attiecībās pret jaunajām māmiņām* [http://www.lm.gov.lv/upload/dzimumu_lidztiesiba/dokumenti_un_tiesibu_akti/maminas_petijums.pdf (15.05.2017.)].
- Ciganda, D. (2015) Unstable Work Histories and Fertility in France: Anadaptation of Sequence Complexity Measures to Employment Trajectories. *Demographic research*, 32: 843–876.
- CSP (1974) 1970. gada Vissavienības tautas skaitīšanas rezultāti Latvijas PSR, 124 lpp. [https://www.csb.gov.lv/sites/default/files/publication/2017-08/1970_tautas_skaitisana_lpsr.pdf (21.11.2016.)].
- CSP (2002) Latvijas 2000. gada tautas skaitīšanas rezultāti, 294 lpp. [https://www.csb.gov.lv/sites/default/files/publication/2017-08/latvijas_2000_gada_tautas_skaitisanas_rezultati.pdf (21.11.2016.)].
- CSP (2016) Latvijas 2011. gada tautas skaitīšanas rezultāti, 234 lpp. [https://www.csb.gov.lv/sites/default/files/publication/2017-08/Nr%2012%20Latvijas%202011.gada%20Tautas%20skaitisanas%20rezultati_Results%20of%20the%202011%20Population%20and%20housing%20census%20in%20Latvia%20%2815_00%29_LV_EN.pdf (21.11.2016.)].
- CSP (2017) Dzīves apstākļi (EU-SILC apsekojums) [https://www.csb.gov.lv/lv/statistika/statistikas-temas/socialie-procesi/nabadziba/meklet-tema/305-ienakumi-un-dzives-apstakli-latvija-2017-gada (10.05.2017.)].
- CSP (2017) Ekonomiskās aktivitātes, nodarbinātības un bezdarba līmenis [https://www.csb.gov.lv/lv/statistika/statistikas-temas/socialie-procesi/nodarbinatiba/tabulas/nbg040/ekonomiskas-aktivitates-nodarbinatibas-un (17.05.2017.)].
- CSP (2017) Mājsaimniecību rīcībā esošo ienākumu sastāvs un struktūra vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli mēnesī [https://www.csb.gov.lv/lv/statistika/statistikas-temas/socialie-procesi/mba/tabulas/iig070/majsaimniecibu-riciba-esoso-ienakumu-sastavs-un (14.05.2017.)].
- Latvijas PSR VSK (1992) 1989. gada Vissavienības tautas skaitīšanas rezultāti Latvijas PSR, 287 lpp. [https://www.csb.gov.lv/sites/default/files/publication/2017-08/1989_tautas_skaitisana.pdf (21.11.2016.)].
- SKDS (2008) Demogrāfija un ģimenes stāvoklis Latvijā [http://www.lm.gov.lv/upload/berns_gimene/bernu_tiesibas/demogr_gim_lv.pdf (16.05.2017.)].
- Tautas ataudzi ietekmējošo faktoru izpēte (2013) [www.lm.gov.lv/upload/berns_gimene/gala_zin13012014.pdf (16.05.2017.)].
- ЦСУ (1961) Итоги Всесоюзной переписи населения 1959 года по Латвийской ССР, 54 с. [https://www.csb.gov.lv/sites/default/files/publication/2017-08/1959_tautas_skaitisana_kr_val.pdf (21.11.2016.)].
- ЦСУ (1982) Итоги Всесоюзной переписи населения 1979 года по Латвийской ССР, 80 с. [https://www.csb.gov.lv/sites/default/files/publication/2017-08/1959_tautas_skaitisana_kr_val.pdf (21.11.2016.)].